

2. Barnets sproglige udvikling og milepæle

I det følgende beskrives børns sproglige udvikling fra 0-6 år ud fra en række milepæle. Vægten ligger i Sprogpakken på børns udvikling fra 3-6 år, men udviklingen af sproget fra 0-3 år tages med for at give et samlet overblik. Den sproglige udvikling forløber på samme måde for et- og tosprogede børn, men tager dog ofte længere tid for tosprogede.

Børn udvikler overordnet deres sproglige kompetencer relativt hurtigt fra 8-10 måneder, hvor de begynder at kunne forstå de første ord, til det 4. år, hvor de grundlæggende sproglige kompetencer er på plads. Når børn er ca. 1 år begynder de at kunne sige de første ord. Når de er 2 år kan de sige ca. 300 ord og kombinerer de første ord, og når børn er 3 år kan de lave længere ytringer. Fra 4 år kan børn i det store og hele producere de fleste lyde og anvende de fleste grammatiske endelser, og de kan fortælle korte historier og anvende sproget til mange kommunikative formål. Fra det 4. år arbejder børn på at udvide de grundlæggende sproglige kompetencer: lære flere ord, lave mere komplekse ytringer, anvende flere uregelmæssige bøjninger og flere kommunikative nuancer.

Der er dog store individuelle forskelle i børns udvikling af sproget, og nogle børn siger kun få ord, når de er to år og producerer ikke længere ytringer, når de er 3 år. Disse forsinkelser er imidlertid ikke nødvendigvis udtryk for, at barnet har sproglige problemer. Det kan barnet have, men det kan også skyldes, at barnet af den ene eller anden grund bruger mere tid på at lære sproget end flertallet af børn. Blandt andet vil tosprogede (jf. ovenfor) bruge mere tid, da det tager længere tid at lære to sprog end ét. Jf. også afsnittet om risikofaktorer i teksten "Sprogvurdering", hvoraf det fremgår, at der er mange børn, der tidligt har en sproglig forsinkelse, som ikke vil have det senere, ligesom det omvendte kan være tilfældet. Derudover er det vigtigt at være opmærksom på, at drenge gennemsnitligt udvikler sproget lidt senere end piger, men her er der også store individuelle forskelle.

Uanset hvilket tempo børn udvikler sproget i, vil de dog altid udvikle de forskellige sproglige kompetencer i omtrent den samme rækkefølge, så alle børn gennemgår den sproglige udviklingsproces, som skitseres nedenfor i forhold til en række milepæle. Disse milepæle skal opfattes som pejlemærker, og der er som nævnt store individuelle forskelle i forhold til, hvornår det enkelte barn når de enkelte milepæle.

Nyfødte børn

Nyfødte børns første sproglige opgave er at afkode sprogets lydside og lære at kommunikere med omgivelserne. Begge opgaver er de godt forberedt på. Nyfødte børn har en række biologiske, kognitive og sociale forudsætninger, der gør dem i stand til at tilegne sig sprog og kommunikere. I graviditetens sidste måneder begynder fostret i stigende grad at registrere særlige træk ved deres mors stemme og intonation og rytme i deres modersmål, og de nyfødte babyer har derfor erfaring med sproglyde, allerede når de kommer til verden. Børn imiterer også andres handlinger allerede fra fødslen - en egenskab, de anvender flittigt i al kommunikation. Samtidig har børn en evne til at danne mønstre på baggrund af

den talestrøm, der omgiver dem, hvilket gør det muligt for dem at identificere de lyde, der kendetegner vores modersmål.

5 måneder

Når børn er fem måneder gamle er de ved gradvist at lære at koble lyde og mundbevægelser med hinanden. De øver sig i at gentage stavelser, som eksempelvis da-da-da, og det vækker fryd og glæde hos dem at træne deres stemme og øve sig i at beherske høje og lave lyde.

8 måneder

I denne alder reagerer stor set alle børn på deres eget navn, ligesom størstedelen af børnene reagerer på 'der er mor/far' ved at kigge efter deres forældre. Børn på dette alderstrin forstår også ordet 'nej', hvilket man kan registrere ved, at de stopper med en handling, når de hører ordet. Nogle af børnene er også begyndt at forstå vendinger som 'er du sulten?' og 'vil du have mere?', dvs. vendinger, der relaterer sig til dækning af deres fysiske behov. Børn på otte måneder anvender endvidere kommunikative gestikulationer som at række armene op for at signalere, at de gerne vil tages op.

12 måneder – 1 år

Når børn er 12 måneder gamle kan ca. halvdelen sige de første ord, men det er ikke sikkert, at de udtaler dem korrekt. De forstår desuden flere ord, end de kan sige. Halvdelen af børn på 1 år forstår omkring 40 ord, men der er stor variation i hvor mange ord, det enkelte barn forstår.

Børn på 1 år øver sig i stigende grad i at udvikle deres kommunikative kompetencer gennem lege. De kan ikke lige mange lege som 1-årige, men ca. halvdelen leger mindst fire lege (som 'borte tit-tit' og 'klappe-kage'), og de anvender gestikulationer som at strække armen ud for at vise noget, de har i hånden. Der er dog også stor variation i hvor mange af den type gestiske handlinger, børn anvender. Endelig begynder børn også så småt at efterligne voksnes handlinger (fx putte (en bamse)), men det er kun ca. halvdelen af børn på 1 år, der efterligner forældrene og kun mht. nogle enkelte typer af handlinger.

20 måneder

Også 20 måneder gamle børn forstår meget mere, end de kan sige. Faktisk forstår de i gennemsnit ca. 230 ord, mens de selv kan sige ca. 90 ord i gennemsnit. Mange børn forstår fx følgende ord: 'sko', 'bil', 'hej', 'bold' og 'ble'. De ord, som børn hyppigst siger, er 'vov', 'av', 'hej', 'nej' og 'far'.

De har også udviklet deres kommunikative færdigheder meget og alle børn anvender, med meget få undtagelser, gestiske handlinger og imiterer voksenhandling. Der er dog fortsat stor variation i antallet af handlinger børnene anvender, og der er også en vis kønsforskel.

24 måneder – 2 år

Udviklingen af ordforrådet er det centrale i børns andet år. Omkring 2-årsalderen oplever mange børn en 'ord-spurt', der er en betegnelse for en meget hurtig tilegnelse af ord, og de kan nu i gennemsnit sige ca. 250 ord. De fleste børn (ca. 90 %) sætter flere ord sammen. Halvdelen af børnene er begyndt at anvende bøjningsendelser og siger fx navneord i flertal (som biler).

Næsten alle børn er allerede ved 22 måneder begyndt at lege rollelege, og de lader som om, de 'læser' i en bog.

36 måneder – 3 år

I børns tredje år er det centrale udviklingen af sætninger og grammatik. Når børn er 2 år, kan de sætte nogle få ord sammen, men mangler korrekt bøjning, ordstilling og endelser, mens de, når de er 3 år, kan lave komplekse ytringer og anvender de samme grammatiske regler som de voksne, og de kan stille spørgsmål og lave benægtende sætninger. Halvdelen af børnene på dette alderstrin kan bøje udsagnsord i datid og anvende forholdsord (læs en historie for mig, mor). Halvdelen af børnene er også begyndt at anvende ledsætninger som fx 'tænd lyset, så jeg kan se det'. De er også begyndt at anvende mere abstrakte begreber om tid (fx i dag og i aften) og de kender alle grundfarverne.

48 måneder – 4 år

I denne alder taler børn som nævnt indledningsvist stort set på samme måde som voksne, men de har fortsat brug for at udvikle deres ordforråd (inklusive en bredere og mere varieret forståelse af ords betydning) og de har brug for at udvikle den sproglige kompleksitet og den kommunikative brug af sproget. De kan forstå mere abstrakte ord, og de anvender gennemgående længere og mere komplekse ytringer.

60 måneder - 5 år

Som femårig udvikler børn fortsat deres ordforråd og deres evne til at lave længere ytringer og bruge flere abstrakte ord, og de kan kognitivt forstå mere abstrakte sammenhænge og er blevet bedre til at fortælle historier.

6 år

Ud over det ovennævnte udvikler børn som seksårige deres evner til at bruge sproget kommunikativt til sociale formål, og de er blevet bedre til at fortælle historier og se sammenhænge mellem begivenheder. Børn har et aktivt (produktivt) ordforråd på ca. 2600 ord og et passivt (receptivt) ordforråd på 20.000- 24.000 ord. (Ved 1-årsalderen er det passive ordforråd på 50.000 ord).